

ЦІСЕЛЬСЬКИЙ ОЛЕГ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Господарський суд Одеської області, суддя

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ В ДЕЯКИХ КРАЇНАХ ЄС

Зміни соціально-економічного характеру, які спостерігаються в усьому світі, зумовили формування невід'ємної частини інфраструктури бізнесу – господарської юстиції. Для успішного вирішення виникаючих концептуальних проблем дуже важливим є аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання організації і здійснення економічного (комерційного) правосуддя.

Безумовно, судоустрій і судочинство кожної країни унікальні. При цьому очевидно, що для розуміння причин, логіки побудови і здійснення судової влади в певній країні потрібно щось більше, ніж простий аналіз Конституції і основних законодавчих джерел в цій сфері. Розуміння специфіки здійснення комерційного правосуддя в зарубіжних країнах неможливе без дослідження проблем правозастосовчої практики в контексті аналізу політико-правового життя країни та її культури.

Глобальний характер світової економіки, яка не має конкретної державної приналежності, в сукупності з динамічними темпами ринкового обороту зумовили наявність в переважній більшості національних судово-правових систем компетентних органів державної влади, уповноважених на вирішення спорів в сфері економічної діяльності. У той же час, світові глобалізаційні процеси не стали перешкодою розгляду особливостей економічних суперечок за кордоном в кожній з конкретних національних економічних юрисдикційних систем. До їх числа можна віднести тип правової системи держави, що визначає процесуальні та організаційні основи економічного правосуддя, самостійний або похідний від системи загальних судів статус системи судових органів, що здійснюють економічне правосуддя, специфіку їх компетенції.

Таким чином, організація та здійснення економічного (комерційного) правосуддя в різних країнах відрізняються істотною різноманітністю. Це характерно як для країн англосаксонської, так і для країн континентальної системи права.

Будучи домінуючим інструментом у вирішенні спорів в сфері економічної діяльності, господарська юстиція покликана бути гнучким механізмом з ефективним правовим регулювання самої процедури розгляду господарських спорів. З урахуванням обраного європейського напрямку зовнішньої політики Української держави важливо проаналізувати досвід країн ЄС щодо нормативно-правового регулювання господарської юстиції. Видається цікавим досвід Німеччини, Франції та Польщі.

У Німеччині діє кілька гілок судової влади різної юрисдикції, серед яких економічне правосуддя здійснюється в рамках системи загальних судів, а також самостійної системи фінансових судів.

Суд загальної юрисдикції складається з трьох видів палат: кримінальної, цивільної та комерційної. Цивільна і кримінальна палати складаються виключно з професійних суддів; комерційна палата включає професійного суддю, який пройшов відповідну юридичну підготовку та виконує роль головуючого судді, і двох фахівців в економічній сфері, які виступають як судові засідателі. Процедура розгляду справи в комерційній палаті по суті така ж сама, як і в цивільній палаті та в цілому врегульована нормами Цивільного процесуального укладення Німеччини. Скарги на рішення, прийняті комерційною палатою, розглядаються тими ж суддями, які вирішують скарги на рішення цивільної палати. Суддів-професіоналів в сфері економіки не можна назвати присяжними засідателями, оскільки при розгляді економічного спору питання вирішуються більшістю з трьох суддів. Їх рішення оголошуються від імені всього складу суду, незважаючи на те, що фактично рішення завжди готуються головуючим суддею [1].

Закон про судоустрій містить перелік категорій справ, що відносяться до торговельних, серед яких можна виділити суперечки між учасниками угод, членів торгових товариств, в сфері обігу товарних знаків, ринку цінних паперів та ін.

Система фінансових судів складається з двох ланок: фінансових судів земель і Федерального фінансового суду. Компетенція фінансових судів не перетинається з компетенцією палат по кримінальних справах загальних судів земель і полягає в розгляді економічних справ з публічно-правовим елементом: суперечок в сфері оподаткування та справляння митних зборів.

У Франції сьогодні існує розгалужена система спеціалізованих судів для вирішення комерційних спорів – торгових судів. Структура і компетенція всіх діючих у Франції судів визначається Кодексом судоустрою. Суди першої інстанції, що функціонують у Франції, поділяються на суди загальної та спеціальної юрисдикції. Різновидом останніх є торгові (комерційні) трибунали (229 судів), в яких вирішуються спори між комерсантами, що виникають у процесі підприємницької діяльності, а також суперечки між членами торгових компаній, розглядаються справи про банкрутство і санацію. Стороною спору може бути також фізична особа, якщо вона є позивачем. У такому випадку вона має право вибору: звернутися або в торговий суд, або в суд загальної юрисдикції. Торгові суди здійснюють свої повноваження на території Франції, за винятком регіонів Bas-Rhin, Haut-Rhin і Moselle, де ці функції виконують комерційні палати судів загальної юрисдикції [2, с. 118].

Повноваження, склад і компетенція комерційних судів визначаються главою 7 Комерційного кодексу. Комерційні суди є судами першої інстанції і складаються з суддів та реєстратора. На противагу професійним суддям (*magistrats professionnels*), які призначаються, судді торгових судів (*jugesconsulaires*) обираються з підприємців та керівників підприємств, тому вони є компетентними в економічних і фінансових

питаннях управління підприємствами, у прийнятті оптимальних рішень для виходу підприємств з кризи і вирішення поточних питань підприємств. Перший раз ці судді обираються на два роки. Надалі вони можуть бути переобрані на чотири роки, у тому ж суді або в будь-якому іншому комерційному суді (Article L722-6) [3].

Варто зауважити, що незалежність суддів комерційного суду гарантує колегіальність у прийнятті рішень (обов'язкова наявність 3 суддів для прийняття будь-якого рішення), що дає змогу обмежити ризики впливу з боку учасників процесу [4, с. 152]. У своїй діяльності комерційні суди застосовують керівні принципи цивільного судочинства (Article R721-1) і дотримуються положень Кодексу судоустрою.

Згідно із Законом Польщі «Про устрій загальних судів», що діє з 27 липня 2001 р., відповідні суди мають цивільний і карний відділи, а господарський відділ може утворюватися [2, с.123]. У разі відсутності такого відділу у районному чи окружному судах міністр юстиції передає справу на розгляд іншого суду в межах апеляційного округу. В апеляційних судах функціонують цивільний відділ, карний та відділ із розгляду трудових та соціальних спорів, при цьому господарські справи належать до компетенції цивільного відділу, хоча можливе створення спеціалізованого відділу в апеляційних судах. Отже, у Республіці Польща вирішення господарських спорів здійснюється спеціалізованими відділами у судах загальної юрисдикції, причому велика кількість останніх сприяє оперативному розгляду цієї категорії справ. Цілком обґрунтованим вважаємо висновок Ю. А. Джепи про те, що законодавство Польщі не лише забезпечує поєднання територіальної наближеності та спеціалізації судів з приводу розгляду господарських спорів, але й дозволяє забезпечити більш вузьку спеціалізацію в межах самих господарських спорів [5, с. 48].

Проаналізувавши досвід вказаних країн ЄС щодо вирішення господарських спорів, можна зазначити, що господарська юстиція у Франції та Німеччині представлена спеціалізованими судами, у Польщі розгляд господарських справ проводиться відповідними відділами загальних судів.

Заслугує на увагу думка Т.С. Федорової про необхідність реформування господарських судів в Україні, орієнтуючись на європейські моделі побудови господарської юстиції, яка вказує, що для побудови нової системи господарських спорів доцільно змінити не тільки систему судів і процедур, а й запровадити недержавний арбітраж із поширенням практики комерційної медіації [6, с.148].

Таким чином, в умовах проведення судово-правової реформи та пошуку оптимально ефективної моделі господарської юстиції, важливо враховувати позитивний досвід зарубіжних країн, зокрема Європейського Союзу. Реалізуючи стратегію розвитку органів правосуддя в Україні необхідно імплементувати деякі елементи інституту господарської юстиції країн ЄС, але з можливістю збереження господарських судів у системі судоустрою України.

Список використаної літератури:

1. Schlesinger R.B., Mattei U., Ruskola T., Gidi A. Schlesinger's Comparative Law: Cases, Text, Materials. 7th Edition. New York: Foundation Press, 2009. P. 494–495.
2. Федорова Т. С. Господарська юстиція у сучасній державі : монографія. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Юридична література, 2019. 198 с.
3. Соловйов А.А. Про особливості формування судового корпусу Французької Республіки. *Право та освіта*. 2015. № 4. С. 79-87.
4. Коммерческое (торговое) право зарубежных стран: учебник для магистров / отв. ред. В. Ф. Попондопуло, О. А. Макарова. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юрайт, 2017. 575 с.
5. Джепа Ю. А. Позитивний досвід країн Європейського Союзу щодо оптимізації законодавства у сфері господарського судочинства в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2017. № 2. С. 46-50.
6. Федорова Т. С. Сучасна зарубіжна практика вирішення комерційних (торгових) спорів у судовому порядку. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 79. С. 141-150.

Ключові слова: господарська юстиція, господарський спір, зарубіжний досвід.

Ключевые слова: хозяйственная юстиция, хозяйственный спор, зарубежный опыт.

Key words: economic justice, economic dispute, international practice.

КОЗЛОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури, адвокат, заступник голови Ради адвокатів
Одеської області, член Комітету захисту професійних прав адвокатів
та реалізації гарантій адвокатської діяльності
Ради адвокатів Одеської області*

БЕЗПЕРЕШКОДНЕ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З моменту проголошення незалежності України був закладений міцний фундамент розбудови вітчизняної адвокатури як незалежної інституції, оскільки із самого початку були визначені в Законі України «Про адвокатуру» 19 грудня 1992 року основні питання організації і функціонування адвокатури, які в подальшому були суттєво розвинуті в чинному Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року.

Одним з важливих аспектів забезпечення безперешкодного здійснення професійної діяльності в системі гарантій адвокатської діяльності є встановлення особливостей здійснення оперативно-розшукової заходів та слідчих (розшукових) дій щодо нього, зокрема, у житті та